

Naar aanleiding van uw schrijven

1 januari 1992

Auteur: Piet-Hein van de Ven

Volume: 23

Nummer: 8

Pagina's: 282-292

Documenten

- [moer_jrg23_065.pdf](#)

lezen in groep 8 wordt aan taal gemiddeld bijna piet hein van de ven zeven uur per week besteed anderhalf uur aan begrijpend en technisch lezen de resterende vijf en een half uur aan schrijven spreken luisteren ontleden taalbeschouwing spelling naar aanleiding van drama en taalexpressie de precieze cijfers staan in zwarts rijlaarsdam t99i p 125 waar we uw schrijven ook kunnen lezen dat aan interpunctie en spel ling die kreupele stam plus t bijna ander half uur per week wordt besteed ik weet niet of de vader van geert zich dat realiseert ik denk eerlijk gezegd dat hij na het lezen van dit be in moer verschenen recentelijk van de hand van richtje alleen onthoudt dat het taalonderwijs klaar van den biggelaar en catherine milo he niet deugt de redacteuren van de volkskrant leen vellekoop twee bijdragen over het schrijfonder zullen hem in ieder geval niet op een ander idee wijs in de hierin gepresenteerde lessenreeksen wor brengen den vanzelfsprekend niet alle problemen opgelost die het schrijfonderwijs met zich meebrengt in de het is niet terecht en niet leuk dat leerkrachten volgende bijdrage betoogt piet hein van de ven dat nederlands zo n slechte pers krijgen maar zo deze problemen gedeeltelijk samenhangen met de lang de pers nog zo slecht is hoeven we ons dat theoretische basis van beide lessenreeksen het model niet al te veel aan te trekken van flower hayes aan de hand van een bespre king van de essenreeksen formuleert hij zijn kritiek literatuu r op degeldigheid van het model en op de eraan gekop pelde didactiek zwarts m g rijlaarsdam red verantwoor ding van de taalpeiling einde basisonderwijs 1988 arnhem c ito 1 99 1 ppon i3ppolt rii o laura a de leraar nederlands kwam binnen hij had een stapel papier in de hand plotseling voelde laura vinders in haar buik de opstellen zeker al nage keken jesus haar hele dag verpest of zou het deze keer eens meevallen ik begin maar eens met het voorlezen van maikes tekst dan hoort de rest van jullie hoe het ook kan vergelijk het dadelijk maar eens met je eigen produkt laura hoorde nauwelijks wat er werd voorgele zen ze zat vooraan en meende haar eigen opstel ergens bovenop de stapel papier te zien liggen dat was toch haar handschrift kon ze een cijfer ontdekken de leraar pakte de stapel nu kon ze het zien het lag bovenop dus niet alfabetisch een goed teken wat gaat hij dat van mij ook voorle zen wat zei hij nou hier een heel andere tekst t is dus weer eens pet trommels in de hartstreek lullig hoor zomaar je tekst voorlezen hij las het maar stom voor vast en zeker weer pet dadelijk

jk word ik weer eens afgekraakt he wat origineel een 7 waar heb ik dat aan te danken 2 82 moer 1992 8 sinds enkele jaren verzorg ik schrijfonderwijs de bijdragen van van den biggelaar en milo aan eerstejaars studenten nederlands ik vraag vellekoop zijn van praktische aard beide be mijn studenten onder meer om een anekdote schrijven een lessenreeks achtergronden ervan te schrijven over het door hen genoten schrijf ervaringen daarmee en leerresultaten mijn bij onderwijs bovenstaande tekstje is een van die drage zal minder praktisch zijn ik ontwikkel anekdotes zij het wat ingekort bij het bespre retoriek ik formuleer idealen ik zie moer als ken ervan kon ik met mijn studenten conclude een podium waarop over moedertaalonderwijs ren dat deze anekdote heel treffend de thema kan worden gediscussieerd aan de hand van tiek van driekwart van alle anekdotes weerspie praktische voorbeelden maar ook aan de hand gelt een volslagen gebrek aan inschatting van van wenselijkheden belezer zou mijn bijdrage het eigen schrijfvermogen kunnen beschouwen als utopisch een utopie is laura had veel kunnen leren uit de lessen in mijn ogen geen onverwezenlijkbaar ideaal reeksen van klaar van den biggelaar 1992 en maar een richtingbepaling het doel waarnaar van catherine milo heleen vellekoop wij zouden kunnen streven 1992 in het onderstaande reageer ik op beide artikelen niet in evaluatieve zin maar door twee lessenreeksen denkend ingaand op door van den biggelaar en milo vellekoop verwoorde uitgangspun de lessen van van den biggelaar en milo ten en ondervonden problemen die problemen vellekoop vertonen interessante overeenkom hangen tenminste gedeeltelijk samen met de sten en verschillen in aanpak doelstelling en theoretische basis van beide lessenreeksen van ervaren problemen ik zal hier beide bijdragen den biggelaar baseert zich op het bekende mo niet samenvatten ik volsta met het presenteren del van het schrijfproces van flower hayes van beide in een schema zie pag 284 waarin ik maar distantieert zich van flower hayes de termen hanteer die de auteurs zelf gebrui mate van recursiviteit milo vellekoop kie ken zen voor wat ze noemen een maximaal proces de overeenkomsten zijn groter dan uit deze gerichte 1992 p 248 benadering waarin ze schema s blijkt beide lessenreeksen doelen op zich naar mijn idee ook op flower hayes bijbrengen van inzicht in het schrijfproces oriënteren beide formuleren schrijven als een recursief proces en komen min of meer overeen in de in deze bijdrage geef ik eerst een beknopte typering van dat proces plannen schrijven typering van de beide lessenreeksen ik ga in op revisie beide verschaffen concrete activiteiten overeenkomsten en verschillen op de onder in de verschillende fases van het schrijfproces vonden en aangeduide problemen vervolgens beide besteden aandacht in de planningsfase schets ik heel kort het model van flower aan onderwerpskeuze doelbepaling publiek hayes waarna ik dat model bekritiseer de kri gerichtheid beide laten informatieve zakelijke tiek zoveel mogelijk illustrerend aan de lessen teksten schrijven en geven aan dat documente van van den biggelaar en milo vellekoop ren nodig is en dat dat helpt bij het ordenen van flower hayes definieren schrijven als een de informatie beide en dat vind ik uitermate cognitief proces in een tweede bijdrage geef interessant ruimen in het schrijfonderwijs ik een andere visie op schrijven schrijven als plaats in voor lezen niet alleen het lezen van sociaal proces ik ga in op enkele theoretische bronnen voor documentatie maar ook lezen noties achter die visie en op de eraan

te koppe van de geschreven teksten met het oog op herlen didactiek waarin het bespreken van teksten schrijven van de tekst zoals milo vellekoop een zeer prominente plaats inneemt ik pro 1992 p 250 het uitdrukken er is niet geschre beer te verduidelijken waarom in het kader van ven als er niet gelezen is de kerndoelen voor de basisvorming schrijven binnen deze overeenkomsten zijn er type als sociaal proces een betere basis vormt voor rende verschillen die verschillen liggen vooral schrijfonderwijs dan de cognitieve visie ten op het gebied van de planning en de revisie slotte geef ik summier aan dat een visie op verder verschillen de bijdragen in de inhoud schrijven als sociaal proces appelleert aan van de evaluatie van de lessenreeksen en in de oude von idealen als latitudinaliteit longi onderliggende leertheorie tudinaliteit differentiatie en creativiteit 1992 8 moer 2 83 va n de n b iggel a a r milosc vellekoo p doel onderwerp kieze n bezinnen op het doel vertrekpunt je weet nog geen onderwerp opdrachtgegeven geefinedeleerlingeninfor stappen matieover een beroep je verkent je them a bedenk lezersvragen n a v voorbeeldtekst je kiest binnen het thema een onderwer p je perkt je onderwerp in je maakt je onder werp kleine r 2 doel een vraag doel en publiek bedenken 2 informatie verzamelen vertrekpunt je hebt een onderwerp gekozen raadplegen van documentatie teksten en band maar je weet er nog maar weinig van af opnamen van interviews met beroepsbeoefe stappen naars je verkent je ingeperkte onderwerp aantekeningen maken en samenvatte n je bedenkt een vraag je bedenkt een doel je bedenkt een publiek 3 doel antwoord geven op je vraag informatie ordenen en formulere n vertrekpunt je hebt duidelijk een vraag doel eerst informatie per onderdeel vraag en publiek voor ogen onderdelen onderling ordenen stappen inleiding slot zin verbindingszinnen kopjes je schrijft je eerste versi e en titel je schrijft je tweede versie 4 doel de tekst afwerken 4 lezen becommentarieren en herschrijven vertrekpunt i nhoudelijk hoef je niets meer aan je tekst te veranderen stappen je maakt je structuur zichtbaar je let op de presentatie van je inhoud je let op de uiteindelijke afwerking van je afwerk in g planning vandenbiggelaarbehandeltuit concreets moeten de leerlingen van van den voerig wat ze noemt de noodzaak tot het in biggelaar vraag doel en publiek bedenken bij perken van het onderwerp een inperken dat milo vellekoop worden onderwerp doel en mogelijkheden afsluit mogelijkheden die je publiek gegeven en beogen de voorbereidende wel ziet waar je al over nagedacht hebt al over activiteiten de concretisering van met name gelezen hebt met anderen over gepraat hebt en het doel lezersvragen waar van den bigge zovoort maar waar je wel in zult moeten snij laar stelt dat het onderwerp de leerling schrij den wil je uiteindelijk uitkomen op een vraag vers moet interesseren geven milo velle die je binnen de beschikbare tijd ook zinvol koop aan dat de tekst de leerling lezers moet kunt beantwoorden van den biggelaar 1992 interesseren van den biggelaar formuleert als p 173 dat voor leerlingen mogelijkheden het ware een schrijfdoel milo vellekoop een worden afgesloten vind ik overigens een pro tekstdoel samenhangend daarmee is het pu bleem het hoeft misschien niet maar daarover blik bij van den biggelaar zeer algemeen bij later milo vellekoop heel concreet ik kom hier na het verkleinen van het onderwerp tot iets ook op terug 2 8 moer 1992 8 revisie aan het einde van elke fase vraagt wat de eisen waren die aan de tekst gestel d van den biggelaar de leerlingen te bezien

of het werden m i l o vellekoop gaan nadrukkelijker doel van de fase is bereikt lezerscommentaar in op wat in de kerndoelen voor de b asisvor komt bij van den biggelaar evenals bij milo ming heet de leerlingen kennen schrijfpro vellekoop als de eerste versie af is bij van cessen en schrijfprocedures zij kunnen den biggelaar geven docent en medeleerlingen vooraf of na afloop van het schrijfk arwei aan commentaar bij milo vellekoop alleen me geven welke keuzes zij maken of gemaakt h eb deleerlingen het commentaar wordt bij milo ben voor mij is dit overigens het kerndoel vellekoop gegeven door middel van een for voor schrijven waar de overige op schrijven mulier bij van den biggelaar is me dat niet zo van toepassing zijnde doelen ondergeschi kt duidelijk bij beide betreft het commentaar aan zouden moeten zijn h ierover meer in de ook het inhoudelijk niveau van de tekst de le volgende bijdrage zer moet aangeven of voldoende informatie wordt verstrekt bij van den biggelaar wordt leertheorie misschien is het begrip leer het geven van commentaar niet geproblemati theorie wat te groot maar ik gebruik het toch seerd bij milo vellekoop nadrukkelijk wel ter aanduiding van een h eel interessant ver misschien zit hem dat in het doel dat met het schil milo vellekoop ontwierpen een reeks geven van commentaar wordt beoogd van den waarin leerlingen zoveel mogelijk zelfstandig biggelaar heeft het over nakijken en beoorde werkten van den biggelaars l essenreeks gaat len milo vellekoop spreken over helpen alle uit van les geven door de docent parallel daar drie activiteiten zijn moeilijk milo velle aan moeten de leerlingen van m ilo vellekoop koop constateren dat jonge leerlingen het erg ze l f zoveel mogelijk ontdek k en hoe schrijven moeilijk vinden om negatieve opmerkingen in elkaar zit terwijl van den biggelaar start over elkaars tekst te maken ook al was van te met theorie milo vellekoop gaan uit van voren duidelijk uitgelegd dat het commentaar inductiejleren leren op basis van ervaringen en bedoeld was om elkaar te helpen 1992 p 250 refl ectie daarop van den b iggelaar baseert zich dit probleem is heel herkenbaar leerlingen op deductief leren leren door toepassen van kruipen zo te zeggen in de rol van de leraar ge theorie wend als ze zijn een tekst beoordeeld te krijgen dat tweedeklassers dat moeilijker vinden dan p robl e me n vierdeklassers is ook niet zo verrassend ik denk dat juist het feit dat het geven van commentaar het aangeven van verschillen tussen beide bij plaatsvindt aan het einde van de rit als een eer dragen roept het gevaar op van een evaluatieve ste versie van een tekst af is meer het beoor vergelijking een gevaar omdat ik alleen maar delen stimuleert dan het helpen van de term de beschrijvingen en de geformuleerde uit commentaar gaat misschien ook wel meer de gangspunten zou kunnen vergelijken ik heb suggestie uit van beoordelen dan van helpen geen zicht op de lessenpraktijk die misschien ik denk dat dit probleem oplosbaar is als we wel veel groter of juist veel kleinere verschil het bespreken van teksten eerder doen plaats len kan hebben gekend ik heb als lezer veel vinden nog voor de tekst af is in mijn tweede bewondering dit is geen cliché voor beide bijdrage ga ik daar uitvoeriger op in bijdragen het is geen kleinigheid leerlingen duidelijk te maken dat schrijven te leren is e valuatie een ander verschil betreft de juist dat gegeven stimuleert mij om naar aan evaluatie van de lessenreeksen van den big leiding van beide bijdragen door te denken de gelaar gaat vooral in op de ervaringen van de problemen en verschillen te plaatsen in een leerlingen die

geven aan dat ze gericht kunnen kader dat voor mij in elk geval veelbelovend
schrijven fouten kunnen verbeteren en oogt een verhaal kunnen opbouwen dat
een langere behalve de problemen die bij de bespreking bedenktijd goed werk
oplevert mij velle van de verschillen al zijn genoemd het inper koop gaan con-
creter in op wat leerlingen nog ken van doel en publiek en het geven van com-
weten van wat schrijven is de aanpak docu mentaar zijn er andere problemen
twee pro menteren formu leren van lezersvragen en van blemen genoemd door
van den biggelaar d e 1992 8 moer 2 85 inzet die van de docent wordt gevraagd
en de onderzoek naar schrijven niet geheel ten hoeveelheid tijd die nodig is komen
in mijn onrechte het flower hayes model heeft tweede bijdrage aan de orde die
hebben meer onderwijs en onderzoek duidelijk nieuwe im te maken met arbeid-
somstandigheden dan pulsen gegeven het model is voornamelijk dat ze direct ver-
band hebben met de aard van gebaseerd op de analyse van hardop denkpro onder-
wijs in schrijven tocollen protocollen waarin de observatie van een ander
probleem genoemd door van den ervaren schrijvers aan het werk is vastgelegd
biggelaar is het tempoverschil tussen leerlin flower hayes onderscheiden drie
hoofd gen dat probleem lijkt al opgelost of liever processen en wel plannen gener-
ating organiz voorkomen door milo vellekoop laat leer ing goal setting formuleren
oftewel translating lingen zelfstandig werken en reviseren evaluating revising tij-
dens het van den biggelaar geeft ook aan hoe moei schrijven doorlopen schrijvers
deze processen lijkt het is een recursief proces niet lineair te vele malen de wissel-
werking tussen de onder onderwijzen milo vellekoop noemen dat scheiden pro-
cessen is doelgericht ze treden op probleem niet maar onderscheiden zich in de
waar ze voor het uitvoeren van een door de min of meer lineaire opzet van hun
lessen niet schrijver gesteld doel nodig zijn deze wissel van van den biggelaar
werking wordt geregeld door een controle van den biggelaar en milo vellekoop for
eenheid de zogenaamde monitor de monitor muleren wensen van den biggelaar
stelt dat moet je zien als iets in het hoofd van de schrij een uitbouw van de schrijf-
didactiek leerlingen ver dat een controlerende bewakende rol ver in staat moet
stellen zelf schrijfproblemen op vult de context waarin het schrijfproces zich te
lossen meer grip te houden op de kwaliteit bevindt bestaat uit de taakomgeving
task en van de uiteindelijke tekst vironment en het lange termijngeheugen long mi-
lo vellekoop geven aan dat leerlingen term memory van de schrijver meer willen
niet alleen een informatieve maar de taakomgeving bevat alles buiten de per ook
een boeiende tekst schrijven impliciet soon van de schrijver wat de uitvoering van
de vragen de leerlingen dus om uitbouw van de taak beïnvloedt de aanduiding van
het onder didactiek werp het publiek topic en audience het reto rische aspect de
motivatie exigency ook de de vraag is hoe de problemen op te lossen de tekst zelf
is een deel van de taakomgeving vraag is waarop een uitbouw van de didactiek do-
ordat een stuk al geschreven tekst invloed moet worden gebaseerd ik geloof niet
dat het heeft op de rest van de tekst model van flower hayes de juiste basis het
lange termijngeheugen bevat allerlei ken vormt ik heb sterk de indruk dat ge-
noemde nis van verschillende onderwerpen verschil problemen juist mede voortko-
men uit de lende soorten publiek en van verschillende orientatie op het flower
hayes model in het schrijfstrategieen writingplans onderstaande ga ik kort in op

dat model na een korte beschrijving ervan vat ik kritiek erop in het planningsproces verkent en produceert de samen in die samenvatting verwijs ik naar de schrijver ideeën en doelen hij probeert zich problemen van van den biggelaar en milo voor te stellen wat hij wil gaan zeggen en hoe vellekoop in mijn tweede bijdrage presenteert hij dat vorm kan geven in termen van milo ik een andere opvatting over schrijven in de vellekoop bezinnen op doel informatie ver beschrijving daarvan probeer ik te verduidelijk zamelen en ordenen in termen van van den ken hoe problemen van milo vellekoop en biggelaar onderwerp beperken vraag doel en van den biggelaar in die opvatting kunnen publiek bedenken uit onderzoek blijkt dat er worden opgelost varen schrijvers veel tijd en moeite besteden aan het plannen h et cog ni tieve mode l in het formuleerproces worden de ideeën om gezet in acceptabele zinnen uit onderzoek het flower hayes model is afgebeeld op blijkt dat onervaren schrijvers dit vaak moeilijk pag 287 als vanzelfsprekend vormt dit model vinden in nederland de basis voor onderwijs in en in het reviseerproces verbetert de schrijver d e 2 86 moer 19 92 8 task environmen t therhetorical problem text topic produced audience exigency so fa r writing procesbe s th e write r s long term planne n trans reviewing m e mor y generating lating evaluating knowledge of revisin g organizing topic goal setting audience and writing plans monitor flower hayes 1 98 1 p 370 cognitive process model of composing geschreven tekst de schrijver leest de tekst in de lessen van van den biggelaar en milo over controleert de tekst op schrijfconventies vellekoop de aandacht voor planning en re en accuraatheid en evalueert het materiaal ten visie is evident maar ook de problemen van aanzien van de schrijfdoelen opnieuw blijkt van den biggelaar en milo vellekoop zijn uit onderzoek dat ervaren schrijvers veel aan herkenbaar dat blijkt uit een samenvatting van dacht besteden aan reviseren lerende schrij kritiek op het model vers vinden dat vreselijk moeilijk ze kunnen hun teksten niet van een afstand bekijken laat kritiek op het flower hayes mode l staan veranderingen aanbrengen van omvang rijker gehalte dan het vervangen van een de kritiek op het model betreft twijfel aan de woord corrigeren van een spelfout uit zich geldigheid van het model en aan de op het zelf zullen ze een tekst niet gauw herzien model gebaseerde didactiek ik zal beide pun een eerste versie is meestal ook een definitieve ten hier toelichten en zo mogelijk illustreren versie met behulp van de lessenreeksen van van den het is niet moeilijk dit model te herkennen biggelaar en milo vellekoop 1992 8 moer 2 87 de dida c tiek een probleem van van den maar de mogelijkheid van doel en of publiek te biggelaar betreft de recursiviteit van den veranderen is niet aan de orde maar waarom biggelaar en milo vellekoop noemen schrij is dat zo in mijn ervaringen met eerstejaars ven weliswaar een recursief proces maar pre studenten komt het nogal eens voor dat een senteren wel een tamelijk lineaire lessenreeks student tot de conclusie komt dat hij zij eigen van den biggelaar problematiseert dat ze lijk iets anders wou met de tekst dan eruit noemt iedere fase een voorwaarde voor een komt dat het werken aan een eerste versie volgende fase impliciet gaan milo velle duidelijk maakt dat een ander aspect van het koop uit van hetzelfde gegeven zowel van onderwerp of een ander perspectief erop leu den biggelaar als milo vellekoop zijn even ker zinniger interessanter zou zijn en dat kan wel niet strikt lineair in de woorden van van dan leiden tot een

nieuwe tekst met een nieuwe den biggelaar schrijven is een voortdurend doelbepaling een ander publiek eventueel controleren van stappen en dat vergt naast recursiviteit strekt zich uit vanaf het eerste stappen vooruit op gezette tijden ook stappen moment van het formuleren van de schrijftaak terug p 171 nu zit de spanning tussen recur tot en met de laatste punt van de allerlaatste siviteit en lineariteit in het flower hayes versie recursiviteit houdt in dat men desnoods model ondanks de door hen beleden recursi geheel opnieuw gaat beginnen viteit van het proces is de eraan gekoppelde een te beperkte visie op wat recursiviteit didactiek tamelijk lineair zie flower 1981 inhoudt leidt overigens ook tot andere proble vos 1985 halse 1989 eerst ideeën genereren men het geven van commentaar door mede dan formuleren en reviseren dat lineaire heeft leerlingen gaat vaak niet verder dan formele meer oorzaken zaken als spelling en interpunctie herschrijft en eerste is onderwijs een chronologisch voorstellen van hoger orde zijn veel moeilijk lineair verlopend proces het werken aan een ker te formuleren het is nodig daar in het tekst kent dan ook vanuit het perspectief van onderwijs stevig aandacht aan te besteden als het geven van een schrijfpdracht een bepaal leerlingen geen herschrijfdieën kunnen pro de lineaire ordening eerst komt de opdracht duceren van hoger orde voor de tekst van een uiteindelijk ligt er een tekst recursiviteit is in medeleerling zullen ze het voor hun eigen het onderwijs alleen maar aan te leren door di teksten al helemaal niet kunnen haugen i 99o verse lessenreeksen achtereenvolgens te door refereert aan onderzoek waaruit blijkt dat het lopen recursiviteit leer je niet door het schrij herschrijven van een eigen tekst nogal wat ven van een tekst maar door het schrijven van moeilijker is dan het herschrijven van een tekst meer teksten van den biggelaar constateert dat van een ander ze stelt dan ook voor een onder door het inperken van het onderwerp er voor scheid te maken tussen revisie herschrijven de leerlingen mogelijkheden verloren gaan van een eigen tekst en editing herschrijven dat komt omdat ze zich noodgedwongen van een tekst van een ander dat onderscheid moet beperken tot het laten schrijven van een lijkt me van belang zeker waar de cven het tekst herschrijven van andermans tekst als toets voor een tweede oorzaak voor het lineaire kan herschrijven wenst in te voeren met als argu worden geïllustreerd aan de lessen van van den ment dat herschrijven een belangrijk aspect biggelaar en milo vellekoop plannen komt is van het schrijfproces als je revisievermo nauwelijks in aanmerking voor recursiviteit gen wilt toetsen kun je dat niet doen aan een het doel is gegeven milo vellekoop of ge editing opdracht vonden van den biggelaar en staat niet meer ter discussie het publiek is bepaald en daar de geldigheid hetflower h ayes model mag niet meer van worden afgeweken het is ontwikkeld in experimentele situaties commentaar komt als de eerste versie af is wel schrijvers onder observatie dat mag dat levert iswaar vraagt van den biggelaar de leerlingen zinnige gegevens op maar het gaat te ver om hoe staat het met de kwaliteit van je doel je wat men in zulke situaties aantreft te presen vraag en je publiek heb je voldoende helder teren als het schrijfproces flower h ayes voor ogen waarom je voor wie waarover gaat presenteren een schematische voorstelling van schrijven van den biggelaar 1992 p 174 wat ervaren schrijvers doen in een bepaald e 2 88 moer 19 92 8 situatie niet minder maar ook niet meer de publiekgerichtheid gaat verder

dan goed en geldigheid van het model wordt dan ook stevig helder formuleren mijn studenten ontdekken in twijfel getrokken dat er voor een lezer niet staat wat er voor een het is een model dat wil zeggen dat het de schrijver wel staat ze ontdekken dat dat soms complexe realiteit van het schrijven schema zit in de gevoelsmatige lading van een enkel tisch weergeeft in een dergelijke schematische woord een voorbeeld in een informatieve ring gaat nogal wat nuancering verloren dat tekst stond al in de eerste regel dat de schrijver moet ook want het model is generaliserend ervan haar publiek wilde informeren over het dat wil zeggen dat het pretendeert het schrij lot van de student nederlands een van de le ven weer te geven het pretendeert dan ook zers bleek in staat nogal wat tekstgedeelten te om de oplossingen voor de schrijfproblemen lezen als negatieve uitspraken over de studie weer te geven in flowers didactiek is er nog nederlands de schrijver zeer verbaasd tot al wat aandacht voor reflectie op het eigen ze er samen achter kwamen dat de lezer het schrijfproces een reflectie die noodzakelijk woord lot als een negatieve kwalificatie had is voor de probleemoplossingsbenadering opgevat terwijl de schrijver het neutraal had schrijvers moeten zich bewust zijn van hun bedoeld een simpel voorbeeld misschien niet eigen schrijfgedrag en problemen daarin om erg overtuigend maar het verduidelijkt dat een ook weer bewust een keuze te kunnen maken schrijver die publiekgericht schrijft zich moet uit de aanbevolen heuristieken vos 1985 afvragen wat zijn publiek denkt voelt weet p aoz vos merkt evenwel op dat flower wil hij moet nadenken over de mogelijke hayes wel aandacht vragen voor probleemop waarden en normen van zijn lezers zich afvra lossing maar niet voor probleemidentificatie gen of hij daar rekening mee wenst te houden de leerlingsschrijver krijgt ook geen instru of niet hij moet zich realiseren dat lot een ment aangereikt omwast te stellen wat zijn pro associatie gevoelig woord is blemen zijn hij kan een vragenlijst daarover ik ben ervan overtuigd dat publiekgericht invullen maar voor lang niet alle in die vra heid is aan te leren er zijn algemeen geldige genlijst genoemde problemen wordt in de procedes als een goede lay out en het geven stappen een oplossing geboden en onduidelijk van metacommentaar publiekgerichtheid is blijft welke heuristiek voor de oplossing van meer het is je afvragen hoe een lezer zal lezen welke problemen moet worden gebruikt 1985 dat kan je leren door zoveel mogelijk met p 264 lezers in contact te komen wat je nooit leert een van de algemene schrijfproblemen be is het schrijven van een tekst die als het ware treft de publiekgerichtheid omdat het een alge lezersproof is ervaren schrijvers en leerling meen geldig model pretendeert te zijn biedt schrijvers worstelen beide met dat probleem de eraan gekoppelde didactiek flower 1981 het verschil is dat ervaren schrijvers ermee algemeen geldende procedes voor het oplossen hebben leren leven seitz i99i in het flower van een dergelijk probleem voorbeelden daar hayes model is voor die lezer nauwelijks van vinden we bij van den biggelaar die pu plaats het betreft een model waarin de cogni blikgerichtheid vertaalt in goed en helder tieve processen van de individuele schrijver formuleren het zichtbaar maken van structuur worden weergegeven deze schrijver opereert aanbrengen van signaal verbindings en ver geïsoleerd van zijn lezer het is daarom moei wijzingswoorden belangrijk zeker de vraag lijkt om het probleem van de publiekgericht is echter of goed en helder formuleren zicht

heid iedere keer opnieuw weer te concretise bare structuur en dergelijke een tekst begrijpen te identificeren lijkt maakt voor een zo globaal geformuleerd er zijn andere bezwaren tegen het model van publiek als de mensen in nederland het is flower hayes hairston 1986 maakt duide opvallend dat bij milo vellekoop waar het lijkt dat een andere schrijftaak tot een ander publiek heel concreet is de klasgenoten pu schrijfproces leidt zie ook janssen schilper blikgerichtheid nauwelijks een probleem lijkt oord 1988 berkenkotter 1991 stelt dat de te zijn als er problemen zijn die heel con taakomgeving en het lange termijngeheugen creet de medeleerling geeft aan dat hij nog wat van schrijvers met elkaar verw even zijn de informatie mist en deze opmerking levert een schrijver maakt met al zijn eigenschappen oo k herschrijfadvis op 1992 8 moer 2 89 zijn geheugen dee l uit van de taakomgeving wordt de norm niet geproblematiseerd er zijn op basis van het referentiekader van de schrij algemeen geldige heuristieken voor het op ver wordt de schrijftaak geïnterpreteerd en lossen van algemeen geldige proble men voor uitgevoerd i k ga op dergelijke bezwaren hier mij zitten hier twee proble men aan verbonden niet in i k orienteer me op een ander bezwaar een te beperkte definitie van wat schrijven is dat me van belang lijkt tegen de achtergrond en een te beperkte definitie van wat lezen is ik van voorstellen over schrijfvaardigheidson zal beide toelichten derwijs in nederland s c hrijven het is niet voor niets dat de e en zijdi g hei d didactiek gebaseerd op flower hayes voor namelijk gericht is op transactionele teksten een van de verdiensten van flower hayes is zakelijke tek sten de artist komt in hun model dat schrijven weer wordt verbonden met den niet aan bod berlin 1988 persoonlijke tek ken decennia misschien wel eeuwen lang is sten fictionele teksten we komen ze niet tegen het vooral het lezen geweest dat met het den kadar fulp 1987 maakt een onderscheid ken werd verbonden schri jven was voorna tussen twee hoofdfuncties van schrijven de melijk handschrift spelling of reproductie en eerste hoofdfunctie is de transactionele com imitatie schrijven was ook niet zo van belang municatieve functie schrijven legt contact lezen wel lezers recipieren ontvangen wor tussen mensen dient het overdragen van bood den geconfronteerd met gedachten van ande schappen enzovoort de tweede hoofdfunctie ren leren lezen dient dan ook nadrukkelijk de noemt zij de epistemische functie schrijven overdracht van normen en waarden lezen valt dient de ontwikkeling van kennis door te te controleren in termen van aanbod welke schrijven leer je conceptualiseer je vanzelf lectuur is geschikt welke ongeschikt en in sprekend gelden beide hoofdfuncties niet termen van output kan een kind navertellen alleen voor schrijven maar voor taal in het al wat er in de tekst staat de opkomst van crea gemeen kadar fulbp nu geeft aan dat schrij tief schrijven is een eerste aanval op de mo ven een derde functie kent die ten dienste staat nopo liepositie van lezen als denken creatief van beide eerste en beide eerste functies na schrijven stimuleert het divergente onafhan drukkelijk versterkt ze noemt dat de documen kelijke denken niet het aan leesonderwijs tatieve functie van schri jven doordat schrijven gekoppelde convergente denken zie dijkstra vastlegt grenzen van tijd en ruimte kan over 1973 monaghan saul 1987 schrijven is veel schrijden neemt de transactionele en episte gevaarlijker dan lezen want met schri jven ver mische potentie van taal enorm toe liest men de controle op het kind het

is niet de beide hoofdfuncties kennen een aantal voor niets dat het cognitieve proces model subfuncties zo kan men binnen de transactie van flower hayes in kringen van toetsont nele functie denken aan teksten die informatief wikkelaars en output onderzoekers wel is ge zijn of persuasief of diverterend zo kan men accepteed in tegenstelling tot bij voorbeeld de binnen de epistemische functie denken aan be ideeën over creatief schrijven van elbow in het schouwingen essays literaire teksten scherpe flower hayes model staat het convergente grenzen tussen al die functies zijn evenwel niet denken veel meer centraal dan het divergente altijd even gemakkelijk te trekken communi de norm wat is een goede tekst staat niet ter catie is en blijft een complex fenomeen wat de discussie het model is gebaseerd op observa een een informatieve tekst acht kan een ander tievan goede schrijvers aan het werk wat zijn als persuasief beoordelen goede schrijvers wat zijn goede teksten er een benadering voor schrijven en schrijfon zijn geen absolute normen voor tekstkwaliteit derwijs dient recht te doen aan zowel de trans de bewijzen van het tegendeel zijn legio men actionele communicatieve als aan de epistedenke aan de discussies in moer over de ppon mische conceptualiserende functie orientatie men leze elbow i99i of freed broadhead op het flower hayes model stimuleert voor 1987 die normen voor academisch taalge namelijk onderwijs in de transactionele functie gebruik respectievelijk bedrijfstaalgebruik pro vgl halse 1989 lamb igqi blematiseren in het flower hayes model 2 90 mo e r 1992 8 lezen bochartd geeft in haar omschrijving literatuur van het flower hayes model aan dat een schrijver probeert zich voor te stellen wat berkenk otter c paradigm debates turf wars hij wil gaan zeggen en hoe hij dat vorm kan and the conduct of sociocognitive inquiry in geven bochartd 1983 p s deze opmerking composition in college composition and com onthult twee belangrijke vanzelfsprekendhe munication 4 2 i99i 2 p 151 169 den de inhoud van de tekst wat wil hij gaan berlin j r hetoric and ideology in the writing zeggen staat tamelijk los van de vorm van de class in college english so 1988 5 p 477 493 tekst hoe hij dat vorm kan geven dit is een biggelaar c van den een goed begin is het ha l voorstelling van zaken die haaks staat op de ve werk een schrijfcursus voor studenten en ook in het model genoemde conceptualiseren leerlingen in moer 1992 5 p 170 1 78 de functie van schrijven bochartd i onderzoek naar het schrijf en plan een tweede vanzelfsprekendheid is dat wat ningsproces in de zeventiger en begin tachtiger ja de schrijver wil zeggen ook in de tekst terecht ren op weg naar een theorie een literatuurverslag komt deze voorstelling van zaken verraadt en een verslag van een hardop denk experiment niet alleen een lineaire opvatting van commu amsterdam sco 1983 nicatie boodschap bedenken en dan schrij dijkstra p e a creatief taalonderwijs van kleiven ze verraadt ook een definitie van tekst als praten tot groot schrijven purmerend muusses eenduidig de boodschap van de schrijver be 197 3 vattend we weten evenwel dat er een onder elbow p reflections on academic discourne scheid gemaakt dient te worden tussen wat wel how it relates to freshmen and colleagues in genoemd wordt de auteurstekst en de lezers college english 53 1991 2 p 135 i55 tekst een tekst krijgt betekenis als die gele flower l problem solving strategies for writing zen of geschreven wordt beide betekenissen new york etc 1981 kunnen verschillen te meer naarmate een tekst flower l r hayes a cognitive process theo

complexer is overigens is de opvatting van ry of writing in college composition and communication 32 1981 p 365 387 zelfs noodzakelijk voor de ontwikkelaars van freed r g b roadhead discourne com- mu standaardtoetsen nities sacred texts and institutional norms in college compo- sition and communication 38 samenvattend het model is niet algemeen gel 1987 z p 154 r 65 dig het presenteert een voornamelijk lineaire hairston m different prod- ucts different pro didactiek het geeft algemene wenken voor het cesses a theory about writing in college oplossen van problemen in plaats van te helpen composi- tion and communication 37 1986 4 bij het identificeren van individuele proble p 442 452 men het impliceert een eenzijdige keuze uit halse m hva har teksten pa hjertet om her mogelijke genres een eenzijdige visie op meneutikk og skrivepeda- gogikk in norsklce functies van schrijven en op lezen reren 1 3 1 g89 5 p 38 47 haugen d coming to ferms with editing in ee n uitb o u w va n d e schr ijfd id ac ti ek research in the teaching of english 24 1990 3 p 322 333 van den biggelaar en milo vellekoop vra janssen d j schilperoord schrijfprocessen gen om een uitbouw van de schrijfdidactiek ik en schrijftaken in tijdschrift voor taalbeheer denk dat die niet alleen gebaseerd mag zijn op sing io 1988 2 p 105 120 het flower hayes denken om de vanzelf kadar fiilop j mother tongue education cur sprekendheid waarmee dat model wordt ge riculum theoretical considerations in s bruikt wat te ontmaskeren heb ik er kritiek op kroon j sturm eds research on mother gegeven in een tweede bijdrage zal ik een an tongue education in an international perspective dere visie op schrijven presenteren als basis papers ojthe second international symposium ojthe voor schrijfdidactiek international mother tongue education net- work enschede valo m 1987 p 5i 70 studies in mother tongue education 3 1992 8 moer 2 9 1 lamb c beyond argument in feminist com franca van alebeek position in college composition and communi cation 42 i 99i t p ii 24 tineke krol milo c h vellekoop informatief schrijven communicatief en procesgericht schrijven in moer 1992 7 p 248 252 monaghan e e saul the reader the scribe en dan nog de naschol- ing the thinker a critical look at reading and writing instruction in t popkewitz ed voorbereiding en inhoud va n the formation of school subjects the struggle for cre- ating an american institution lewes falmer een nascholingsontwerp press i9g7 p 85 izz seitz j roland barthes reading and roleplay composition s misguided rejec- tion of frag mentary texts in college english 53 1991 7 p 8i5 826 vijfjaar geleden namen het ministerie van onder vos j 1985 schrijfonderzoek en schrijfine wijs en wetenschappen en dat van sociale zaken en thoden het onderzoek van flower en hayes en werkgelegenheid een onderwijsmaatregel primaire het leerboek van flow- er in tijdschrift voor beroepsgerichte volwasseneneducatie pbve de taalbeheersing 7 1985 4 258 269 bedoeling ervan was om laagopgeleide volwassenen die tot de zogenoemde kansarme doelgroepen beho ren een kans te geven zich te kwalifi- ceren voor de arbeidsmarkt over inhoud organisatie en scho lingsmateriaal van de pbve is inmiddels uitvoerig gepubliceerd een aspect bleef tot voor kort onder be- licht de nascholing voor uitvoerende docenten de auteurs beschrijven in dit artikel hoe zij het hebben aangepakt om tot een nascholingsontwerp te komen en geven een schets van de inhoud ervan een prak tijkvoorbeeld tenslotte illustreert hun op- vating dat een specifiek nascholingsaanbod kan worden opge vat als een contract

waarover vragers en aanbieders van nascholing het vooraf eens moeten worden
beroept. In de vroege jaren tachtig was de werkloosheid hoog met name onder laagopgeleide volwassenen. Twee experimenten de beroepskwalificeren de educatie voor volwassenen en de cursussen voor jeugdige werklozen liepen ten einde en hadden aangetoond dat er behoefte was aan een laagdrempelig flexibel kwalificerend scholingsaanbod op primair niveau. Het ministerie van O&W werd al jaren bestookt met aanvragen voor de start van een avond lbo voor volwassenen en ook het bedrijfsleven vroeg om specifieke scholingsprogramma's voor cursisten in de basiseducatie voor volwassenen. In dat moment de enige on 29 2 moer 19928